DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)
27. september 1988 *

I sag 189/87,

angående en anmodning, som Bundesgerichtshof i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag

Athanasios Kalfelis, buntmager,

mod

1) **Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co.**, der nu drives under navnet HEMA Beteiligungsgesellschaft mbH, KG i likvidation,

2) **Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst International SA**, Luxembourg,

og

3) prokurist **Ernst Markgraf**, c/o Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co., Frankfurt am Main,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 5, nr. 3, og artikel 6, nr. 1, i konventionen af 27. september 1968,

* Processprog: Tysk.

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden G. Bosco, dommerne U. Everling, Y. Galmot, R. Joliet og F. A. Schockweiler,

generaladvokat: M. Darmon
justitssekretær: fuldmægtig B. Pastor

efter at der er afgivet indlæg af:

— Athanasios Kalfelis ved advokat Harald Aderhold,

— den tyske regering ved Christof Böhmer som befuldmægtiget,

— den italienske regering ved avvocato dello Stato Oscar Fiumara,

— den britiske regering ved H. R. L. Purse, bistået af M. C. L. Carpenter, som befuldmægtigede,

— den luxembourgske regering ved regeringens kommitterede ved børsen Yves Mersch som befuldmægtiget, bistået af advokat Nicolas Decker,

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Jörn Pipkorn, Kommissionens Juridiske Tjeneste, bistået af advokat Wolf-Dietrich Krause-Ablass,

på grundlag af retsmøderapporten og efter mundtlig forhandling den 5. maj 1988,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 15. juni 1988,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 27. april 1987, indgået til Domstolen den 16. juni 1987, har Bundesgerichtshof i medfør af protokollen af 3. juni 1971 vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (herefter benævnt »konventionen«) forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af konventionens artikel 5, nr. 3, og artikel 6, nr. 1.

2 Spørgsmålene er blevet rejst under en sag, som er anlagt af Athanasios Kalfelis dels mod Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst & Co., Frankfurt am Main, dels mod Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst International SA, et datterselskab af førstnævnte med hjemsted i Luxembourg, og endelig mod førstnævntes prokurist Ernst Markgraf.

3 I tiden fra marts 1980 til juli 1981 indgik Athanasios Kalfelis kasseforretninger og terminsforretninger i sølv med banken i Luxembourg via banken i Frankfurt am Main og med sidstnævntes prokurist som mellemmand og betalte i den anledning 344 868,52 DM til banken i Luxembourg. Terminsforretningerne endte med totaltab. A. Kalfelis har under sagen nedlagt påstand om, at de sagsøgte som solidarisk hæftende skyldnere tilpligtes at betale ham 463 019,08 DM samt renter heraf. Han støtter sin påstand på reglerne om erstatningsansvar i kontraktsforhold, idet de sagsøgte hævdes at have tilsidesat deres oplysningspligt, og på reglerne om erstatningsansvar uden for kontraktsforhold i henhold til §823, stk. 2, i BGB (Bürgerliches Gesetzbuch), sammenholdt med §263 i StGB (Strafgesetzbuch) og §826 i BGB, idet de sagsøgte hævdes at have påført ham et tab ved deres adfærd, som har været stridende mod ærbarhed. Han støtter desuden sit krav på ugrundet berigelse, fordi børsterminsforretninger, som f. eks. terminsforretninger i sølv, i henhold til præceptive bestemmelser i tysk ret ikke er bindende for parterne, og han derfor kan kræve de beløb, han har indskudt, tilbagebetalt.

4 Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst International SA har i alle retsinstanser gjort gældende, at de tyske retter ikke har kompetence til at pådømme sagen, og Bundesgerichtshof har på denne baggrund besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende spørgsmål:

»1) a) Skal Bruxelles-konventionens artikel 6, nr. 1, fortolkes således, at der skal være en indbyrdes sammenhæng mellem kravene mod de forskellige sagsøgte?

b) Såfremt spørgsmål a) besvares bekræftende: foreligger den indbyrdes sammenhæng mellem kravene mod de forskellige sagsøgte, der må kræves, for at artikel 6, nr. 1, kan finde anvendelse, allerede, når kravene i det væsentlige faktisk og retligt er ligeartede (almindeligt procesfællesskab), eller kan der kun antages at foreligge en indbyrdes sammenhæng, når det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidig for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig (f. eks. i tilfælde af nødvendigt procesfællesskab)?

2) a) Skal begrebet 'erstatning uden for kontrakt' [1] i Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 3, fortolkes selvstændigt i henhold til konventionen, eller skal det bedømmes efter den lovgivning, der til enhver tid skal anvendes (lex causae), og som fastlægges i henhold til den internationale privatret, der er gældende for den ret, ved hvilken sagen er anlagt?

b) Såfremt der er anlagt sag til erstatning på grundlag af såvel reglerne om ansvar uden for kontrakt som i kontrakt samt om ugrundet berigelse, giver Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 3, da som følge af kravenes indbyrdes sammenhæng hjemmel for et accessorisk værneting for de krav, der ikke støttes på reglerne om ansvar uden for kontrakt?«

5 For en nærmere redegørelse for de faktiske omstændigheder i sagen, fællesskabsbestemmelserne samt de til Domstolen indgivne indlæg, henvises til retsmøderapporten. Disse omstændigheder omtales derfor kun i det følgende, såfremt det på de enkelte punkter er nødvendigt for forståelsen af Domstolens argumentation.

Første spørgsmål

6 Med det første spørgsmål ønsker Bundesgerichtshof i det væsentlige oplyst, om der, for at konventionens artikel 6, nr. 1, kan finde anvendelse, skal være en indbyrdes sammenhæng mellem de krav, som én og samme sagsøger gør gældende mod forskellige sagsøgte, og i bekræftende fald, hvilken form for sammenhæng der skal være tale om.

1 — O. a.: I Bundesgerichtshofs spørgsmål »unerlaubte Handlung«, jfr. ordlyden af den tyske version af konventionens artikel 5, nr. 3, som er »eine unerlaubte Handlung oder eine Handlung, die einer unerlaubten Handlung gleichgestellt ist«, og den tilsvarende danske version, som er »erstatning uden for kontrakt«.

7 I medfør af konventionens artikel 2 skal personer, der har bopæl på en kontraherende stats område, med forbehold af bestemmelserne i konventionen, »uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne stat«. I konventionens afsnit II, afdeling 2, fastsættes der imidlertid »specielle kompetenceregler«, hvorefter en person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges i en anden kontraherende stat. Blandt disse specielle kompetenceregler er reglen i artikel 6, nr. 1, hvorefter en person, »såfremt der er flere sagsøgte [kan sagsøges] ved retten i den retskreds, hvor en af de sagsøgte har bopæl«.

8 Det bemærkes, at det princip, konventionen opstiller, er, at retterne i den stat, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetencen, og at kompetencereglen i artikel 6, nr. 1, er en undtagelse fra dette princip. Heraf følger, at en undtagelse af denne art må udformes på en sådan måde, at selve princippet ikke drages i tvivl.

9 Dette kunne være tilfældet, hvis det stod en sagsøger frit for at anlægge sag mod flere sagsøgte alene med det formål at unddrage en af de sagsøgte værnetinget i hans bopælsstat. Som det anføres i rapporten fra det ekspertudvalg, der udarbejdede konventionen (EFT C 59 af 5.3.1979, s. 1), må denne mulighed udelukkes. Det må derfor kræves, at der er sammenhæng mellem kravene mod de enkelte sagsøgte.

10 Heraf fremgår det, at der for at sikre, at de kontraherende stater og berørte personer så vidt muligt opnår lige og ensartede rettigheder og forpligtelser i henhold til konventionen, må anlægges en selvstændig vurdering af, hvilken form for sammenhæng der skal være tale om.

11 I denne forbindelse bemærkes, at det i den nævnte rapport, som er udarbejdet af ekspertudvalget, udtrykkelig som begrundelse for artikel 6, nr. 1, er anført, at man har ønsket at undgå, at der i de enkelte kontraherende stater træffes indbyrdes uforenelige afgørelser. Dette ønske er også kommet til udtryk i selve konventionen, nemlig i artikel 22, som handler om indbyrdes sammenhængende krav, der fremsættes for retter i forskellige kontraherende stater.

12 Reglen i artikel 6, nr. 1, finder derfor anvendelse, når kravene mod de forskellige sagsøgte er indbyrdes sammenhængende på det tidspunkt, hvor de fremsættes, det vil sige, når det er ønskeligt at behandle og påkende dem samtidig for at undgå uforenelige afgørelser i tilfælde af, at kravene blev påkendt hver for sig. Det tilkommer den nationale ret i hvert enkelt tilfælde at undersøge, om denne betingelse er opfyldt.

13 Det første spørgsmål må derfor besvares med, at der for at konventionens artikel 6, nr. 1, kan finde anvendelse, skal foreligge en sådan indbyrdes sammenhæng mellem de forskellige krav, som én og samme sagsøger gør gældende mod forskellige sagsøgte, at det er ønskeligt at påkende dem samtidig for at undgå, at der træffes uforenelige afgørelser i tilfælde af, at sagerne påkendes hver for sig.

Andet spørgsmål

14 Med det andet spørgsmål ønsker Bundesgerichtshof i det væsentlige oplyst, dels om begrebet »erstatning uden for kontrakt« i Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 3, skal fortolkes som et selvstændigt begreb eller i henhold til den nationale ret, der finder anvendelse, dels, om den retsinstans, der har kompetencen i medfør af artikel 5, nr. 3, — hvis der er fremsat et krav, der samtidig støttes på reglerne om ansvar uden for kontrakt, tilsidesættelse af en kontraktlig forpligtelse og ugrundet berigelse — kan påkende den del af kravet, som ikke støttes på reglerne om erstatning uden for kontrakt.

15 Med hensyn til den første del af spørgsmålet bemærkes, at begrebet »erstatning uden for kontrakt« anvendes som kriterium for afgrænsningen af anvendelsesområdet for en af de specielle kompetenceregler, sagsøgeren kan benytte sig af. Som Domstolen har statueret med hensyn til begrebet »kontraktsforhold« i artikel 5, nr. 1, (jfr. dom af 22. marts 1983, Peters, sag 34/82, Sml. s. 987, og dom af 8. marts 1988, SPRL Arcado mod SA Haviland, sag 9/87, Sml. s. 1539), skal begrebet på baggrund af konventionens formål og almindelige opbygning og for i videst muligt omfang at sikre lighed og ensartethed i de rettigheder og forpligtelser, konventionen indebærer for de kontraherende stater og de af konventionen berørte personer, ikke fortolkes blot som en henvisning til den interne ret i en af de stater, sagen har tilknytning til.

16 Følgelig må begrebet »erstatning uden for kontrakt« betragtes som et selvstændigt begreb, som, for så vidt angår anvendelsen af konventionen, først og fremmest må fortolkes under henvisning til dennes systematik og formål for at sikre, at den fuldt ud får virkning.

17 Med henblik på at sikre en ensartet løsning i alle medlemsstaterne må det antages, at begrebet »erstatning uden for kontrakt« omfatter ethvert krav om, at en sagsøgt pålægges et erstatningsansvar, som ikke er knyttet til et »kontraktsforhold« i artikel 5, nr. 1's forstand.

18 Første del af spørgsmålet må derfor besvares med, at begrebet »erstatning uden for kontrakt« i konventionens artikel 5, nr. 3, skal betragtes som et selvstændigt begreb, der omfatter ethvert krav om, at en sagsøgt pålægges et erstatningsansvar, som ikke er knyttet til et »kontraktsforhold« i artikel 5, nr. 1's forstand.

19 Med hensyn til den anden del af spørgsmålet bemærkes, at de »specielle kompetenceregler«, som er opregnet i konventionens artikler 5 og 6, som allerede anført ovenfor er undtagelser fra princippet om, at retterne i den stat, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetencen, og at disse undtagelser må fortolkes snævert. Det må derfor antages, at en ret, der i henhold til artikel 5, nr. 3, har kompetence til at påkende den del af et krav, der støttes på reglerne om erstatning uden for kontrakt, ikke har kompetence til at påkende andre dele af samme krav, der støttes på andre regler.

20 Selv om der er ulemper forbundet med, at forskellige aspekter af samme sag påkendes af forskellige retter, må det dels bemærkes, at sagsøgeren altid har mulighed for at gøre hele sit krav gældende under en sag for retten på det sted, hvor sagsøgte har bopæl, og dels, at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, under visse omstændigheder i henhold til konventionens artikel 22 kan påkende hele sagen, når de krav, der er indbragt for forskellige retter, er indbyrdes sammenhængende.

21 Herefter må den anden del af spørgsmålet besvares med, at en ret, der i henhold til artikel 5, nr. 3, har kompetence til at påkende den del af et krav, der støttes på reglerne om erstatning uden for kontrakt, ikke har kompetence til at påkende andre dele af samme krav, der støttes på andre regler.

Sagens omkostninger

22 De udgifter, der er afholdt af Den Italienske Republiks, Det Forenede Kongeriges, Forbundsrepublikken Tysklands og Storhertugdømmet Luxembourgs regeringer samt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Bundesgerichtshof ved kendelse af 27. april 1987, for ret:

1) For at konventionens artikel 6, nr. 1, kan finde anvendelse, skal der foreligge en sådan indbyrdes sammenhæng mellem de forskellige krav, som én og samme sagsøger gør gældende mod forskellige sagsøgte, at det er ønskeligt at påkende dem samtidig for at undgå, at der træffes uforenelige afgørelser i tilfælde af, at sagerne påkendes hver for sig.

2) a) Begrebet »erstatning uden for kontrakt« i konventionens artikel 5, nr. 3, skal betragtes som et selvstændigt begreb, der omfatter ethvert krav om, at en sagsøgt pålægges et erstatningsansvar, som ikke er knyttet til et »kontraktsforhold« i artikel 5, nr. 1's forstand.

b) En ret, der i henhold til artikel 5, nr. 3, har kompetence til at påkende den del af et krav, der støttes på reglerne om erstatning uden for kontrakt, har ikke kompetence til at påkende andre dele af samme krav, der støttes på andre regler.

Bosco Everling

Galmot Joliet Schockweiler

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 27. september 1988.

J.-G. Giraud
Justitssekretær

G. Bosco
Formand for Femte Afdeling